

تلفیق عین و ذهن

یکی از ویژگی های مهندس عزت الله سحابی که این روزها با دهمین سال درگذشت وی مصادف است پرهیز از تک بعدی شدن در عرصه فعالیتهای اجتماعی و تلاش فکری و نظریه پردازی همراه با حضور در عرصه فعالیت های عملی بود .

سحابی از دوران نوجوانی پا به عرصه فعالیت های سیاسی - اجتماعی گذاشت. وی در دوران دانشجویی و به ویژه بعد از کودتای سیاه 28 مرداد فعالیت های سیاسی خود را ادامه داد. اولین بازداشت او از سوی ماموران فرمانداری نظامی تهران نیز در رابطه با تهیه، تکثیر و توزیع نشریات راه مصدق و اعلامیه های نهضت مقاومت ملی بود. امری که در سال های بعدی زندگی وی ادامه یافت و منجر به بارها بازداشت و بازجویی و زندان پیش و بعد از انقلاب شد. ولی این بازداشت ها تا پایان عمر مانع از آن نشد که وی از فکر و عمل برای آزادی دست بشوید. در این راه سحابی همچون معلمان اولیه و بزرگ خویش طالقانی، بازرگان و دکتر سحابی علاوه بر حضور در عرصه عمل، همواره در عرصه نظری و فکری نیز حضور موثر داشت. فعالیت سیاسی و تبعات آن همچون بازداشت و زندان و محدودیت های آن نه تنها مانعی در راه فعالیت های فکری و اندیشیدن ایجاد نمی کرد بلکه گاه موجبی برای پرداختن به موضوعات جدید هم می شد.

در دهه 1340 در زندان قصر و برازجان بار دیگر بحث ها و گفت وگوهای ایشان و مهندس بازرگان که از دوران نهضت مقاومت و بازداشت در زندان دژبان آغاز شده بود از سر گرفته شد. در نتیجه مباحثات آن دوران سحابی به ضرورت تمرکز بر مباحث اقتصادی و پی گیری موضوعات اقتصاد سیاسی پی برد و تلاش برای شناخت اقتصاد ایران و الگوی مناسب اقتصادی را آغاز کرد. وی درباره دلایل گرایش به پی گیری مباحث اقتصادی در "نیم قرن خاطره و تجربه" می نویسد: "در برازجان و در غیاب مرحوم طالقانی، سرانجام بحث به آنجا منتهی شد که مهندس بازرگان به من... گفتند بر روی مبانی اقتصادی در اسلام مطالعاتی انجام دهم... این توصیه و دستور مهندس بازرگان موجب شد که من از همان سال های 43 و 44 در داخل زندان و پس از آن در خارج زندان بر روی مکاتب اقتصادی و همچنین اقتصاد اسلامی شروع به مطالعه کنم." سحابی از همان زمان و در حالی که بیشتر آن سال ها را تا پیروزی انقلاب در سال 1357 در زندان گذراند مطالعه و تمرکز بر مباحث نظری و نیز اخبار و تحولات اقتصادی را از یاد نبرد.

به همین جهت هنگامی که در شهریور 1358 با حکم مهندس بازرگان به ریاست سازمان برنامه و بودجه منصوب شد ، با اقتصاد ایران و مسائل و مشکلات آن آشنایی داشت و توانست در مدت کوتاهی که در سازمان حضور داشت ارتباط خوبی میان مدیریت و بدنه کارشناسی سازمان ایجاد کند. سحابی در باره تجربه حضور در سازمان برنامه می‌نویسد : " چون تا آن زمان سابقه کار اجرایی نداشتیم و در اقتصاد و بویژه بودجه نیز تخصص و تبحری نداشتیم به همین لحاظ سعی کردم تا از توان کارشناسی سازمان استفاده کنم ... در مسائل مطروحه کارشناسان نظرات مخالف و موافق را طرح می‌کردند... به این لحاظ سیاست هایی که در زمان من در سازمان برنامه و بودجه اتخاذ شد سیاست هایی نبود که از اتاق رییس و معاون وی بیرون آمده باشد بلکه نظرانی بود که کارشناسان سازمان در آن دخالت کامل داشتند ."

در خرداد 1359 وبا انتخاب سحابی به عنوان نماینده مردم تهران در نخستین دوره مجلس شورای اسلامی ، وی در کمیسیون های اقتصادی مجلس به فعالیت پرداخت و به عنوان رییس کمیسیون برنامه و بودجه مجلس تلاش کرد تا به همراه سایر وکلای همفکر خود در تدوین برنامه های اقتصادی کشور مشارکت نماید .

سحابی بعد از پایان دوران نمایندگی مجلس ارتباط خود را با بخش های اقتصادی ادامه داد و از جمله تا سال ها عضو هیات پنج نفره رسیدگی به وضعیت صنایع بود .

مطالعات دامنہ دار و گسترده به همراه انگیزه های فردی برای یافتن راه خلاصی ایران از مشکل عقب ماندگی و توسعه نیافتگی و نیز حضور در مراجع تصمیم گیری در عرصه اقتصادی همچون کمیسیون اقتصادی شورای انقلاب، مجلس شورای اسلامی و هیات رسیدگی به وضعیت صنایع و شرکتهای و نیز سازمان های اجرایی همچون سازمان برنامه و بودجه و بسیج اقتصادی سبب شد تا سحابی با مسائل توسعه نیافتگی و همچنین اقتصاد ایران تا حدود زیادی آشنا شود .

آزاد اندیشی، عدم تعصب و جمود و آشنایی و آگاهی از اقتصاد و الگوهای اقتصادی و نیز شناخت عینی و ذهنی از اقتصاد و جامعه ایران سبب شد تا وی که به گفته خود تا پیش از سال 1357 به الگوی سوسیالیستی باور داشت در دیدگاه خود به میزان زیاد تجدید نظر کند و به الگوی سرمایه داری ملی گرایش پیدا کند .

سحابی علاوه بر زمینه های اقتصادی ، در عرصه مباحث سیاسی و ایدئولوژیک نیز صاحب رای و نظر بود . این تسلط سبب شد تا از دهه 1340 در میان نیروهای فکری و مذهبی به عنوان فردی صاحب رای و مطلع از مباحث نظری و عقیدتی شناخته شود . به همین سبب مرحوم مطهری از وی

درخواست کرد تا مقدمه کتاب " خدمات متقابل اسلام و ایران " را ایشان بنویسد . همچنین مرحوم محمد حنیف نژاد از وی بخواهد تا با محاهدین همکاری کند . به گفته سحابی : مرحوم محمد [حنیف نژاد] هم مکرراً به من اصرار می‌کرد که هرچه زودتر خودت را از کارخانه صافیاد آزاد کن چراکه کارهای زیادی است که باید انجام شود . هدف وی نیز در رابطه با من عمدتاً کارهای تعلیماتی بود .

"

مهندس سحابی همچنین در زمینه بحث های اعتقادی نیز فعال بود . این بحث ها بیشتر در جلسات ماهانه و یا مناسبتی انجمن اسلامی مهندسین ارائه می‌شد . در همین زمینه یادداشت های پراکنده بسیاری از ایشان به جا مانده است که برخی از آنها در زمینه وحی و... در کتاب سه گفتار جمع آوری و منتشر شده است .